

Людмила Володимирівна СТАРЧЕНКО

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування
Сумський державний університет
40007, Україна, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2
+38 (0542) 33-22-23, +38 (0542) 33-57-74, e-mail: LV_star@mail.ru

Євген Володимирович КОВАЛЕНКО

заступник директора департаменту міжнародної освіти
Сумський державний університет
40007, Україна, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2
+38 (0542) 68-78-46, e-mail: sumypost@gmail.com

РИНОК ТРАНСАКЦІЙНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Анотація

Метою статті є виявлення економічних і соціальних основ формування трансакційних витрат в умовах сучасної економіки, обґрунтування необхідності їхнього регулювання, а також аналіз питань, пов'язаних з формуванням і регулюванням ринку та трансакційних галузей, характерних для української дійсності. Теоретичною основою та методологічною базою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, економіки підприємств, наукові праці вітчизняних та зарубіжних фахівців. Для вирішення поставлених у роботі завдань використовувалися такі методи: метод пізнання та абстрактно-логічний підхід – при узагальненні теоретичних основ, метод системного аналізу і порівнянь та метод логічного узагальнення та інші. В статті розглянуто основи формування трансакційних витрат в умовах сучасної економіки, обґрунтування необхідності їх регулювання, проаналізовано питання, пов'язані з формуванням і регулюванням ринку трансакційних послуг та галузей, характерних для української дійсності. Наукова новизна одержаних результатів полягає у розширенні теоретико-методичних засад і розробці практичних рекомендацій. Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні положення, висновки і рекомендації дослідження доведені до рівня практичних рекомендацій щодо ефективного надання трансакційних послуг з метою подальшого обґрунтування стратегічних управлінських рішень щодо їх розвитку.

Ключові слова: трансакційні витрати, трансакційні послуги, ринок, управління, стратегія, виробництво, підприємство.

Людмила Владимировна СТАРЧЕНКО,

Евгений Владимирович КОВАЛЕНКО

РЫНОК ТРАНСАКЦИОННЫХ УСЛУГ УКРАИНЫ

Аннотация

Рынок трансакционных услуг Украины. Целью статьи является выявление экономических и социальных основ формирования трансакционных издержек в условиях современной экономики, обоснование необходимости их регулирования, а также анализ вопросов, связанных с формированием и регулированием рынка и трансакционных отраслей, характерных для украинской действительности. Теоретической основой и методологической базой исследования являются фундаментальные положения экономической теории, экономики предприятий, научные труды отечественных и зарубежных специалистов. Для решения поставленных в работе задач использовались следующие методы: метод познания и абстрактно-логический подход - при обобщении теоретических основ, метод системного анализа и сравнений, метод логического обобщения и другие. В статье рассмотрены основы

формування транзакційних издержек в умовах сучасної економіки, обґрунтування необхідності їх регулювання, проаналізовані питання, пов'язані з формуванням і регулюванням ринку транзакційних послуг і галузей, характерних для української дійсності. Наукова новизна отриманих результатів полягає в розширенні теоретико-методических основ і розробці практичних рекомендацій. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретическі положення, висновки і рекомендації дослідження доведені до рівня практичних рекомендацій по ефективному наданню транзакційних послуг з метою подальшого обґрунтування стратегічних управлінських рішень щодо їх розвитку.

Ключеві слова: транзакційні издержки, транзакційні послуги, ринок, управління, стратегія, виробництво, підприємство.

Ludmila Vladimirovna STARCHENKO

Phd, Associate Professor of
Associate Professor of Economics and business administration
Sumy State University
2, Rymkogo-Korsakova St., Sumy, 40007, Ukraine
+38 (0542) 33-22-23, +38 (0542) 33-57-74, e-mail: LV_star@mail.ru

Evgeniy Vladimirovych KOVALENKO

Vice-director of the Department for International Education
Sumy State University
2, Rymkogo-Korsakova St., Sumy, 40007, Ukraine
+38 (0542) 68-78-46, e-mail: sumypost@gmail.com

MARKET OF TRANSACTIONAL SERVICES OF UKRAINE

Summary

Market of transactional services of Ukraine. The aim of the article is to identify the economic and social bases of formation of transaction costs in today's economy, justify their regulation, and an analysis of issues related with the formation and regulation of the market and transaction industries, characteristic for Ukrainian reality. Theoretical basis and methodological basis for the research are the fundamentals of economic theory, economy of enterprises, scientific works of domestic and foreign experts. For solving in the work of the task the following methods were used: method of knowledge and abstract-logical approach, the synthesis of theoretical bases of the method of system analysis and comparisons, a method of logical synthesis and others. The article deals with the fundamentals of formation of transaction costs in today's economy, the rationale for their regulation, are analyzed issues related with the formation and regulation of the market transactional services and industries, characteristic for Ukrainian reality. Scientific novelty of the results is to expand the theoretical-methodological foundations and development of practical recommendations. Practical significance of the results is that the theoretical concepts, conclusions and recommendations of the study brought to the level of practical recommendations on the effective provision of transactional services to further study of strategic management decisions regarding their development.

Keywords: transaction costs, transaction services, market, management, strategy, production the company.

Постановка проблеми. Останні роки економіка України розвивалася в основному за рахунок інтенсивного використання факторів виробництва. Головним завданням перехідного періоду для України є інтенсивний економічний ріст, при якому зниження витрат відіграє важливу роль. Одним з основних показників ефективності підприємства є прибуток. Основними шляхами зростання прибутку є збільшення обсягу виробництва, ціни реалізації, зниження витрат виробництва. Але і перший, і другий шляхи стримуються ринком. Тому найбільш

реальним повинен стати фактор, що передбачає мінімізацію витрат. Для приведення в дію всіх факторів зниження витрат виробництва необхідно дослідити природу витрат, специфіку даного виробництва, особливості формування витрат на виробництво продукції, проаналізувати структуру витрат, виявити наявні резерви зниження витрат.

При цьому провідну роль відіграють трансакційні витрати, тобто витрати економічної взаємодії, що охоплюють витрати прийняття рішень, вироблення планів і організації майбутньої діяльності, ведення переговорів про її зміст і умови, коли в ділові відносини вступають двоє або більше учасників; витрати по зміні планів, перегляду умов угоди та вирішення спірних питань, коли це диктується обставинами; витрати забезпечення того, щоб учасники дотримувалися досягнутих домовленостей. Трансакційні витрати включають також будь-які втрати, які виникають внаслідок неефективності спільних рішень, планів, договорів та створених структур; неефективних реакцій на умови, що змінилися; неефективною захисту угод. Одним словом, вони включають все, що так чи інакше відбивається на порівняльній працездатності різних способів розподілу ресурсів та організації виробничої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика трансакційних витрат та їх галузей досить активно досліджується зарубіжними та вітчизняними науковцями, а саме: Л.Абалкін, А.Агангбєян, П.Безруких, А.Булатова, Е.Гильде, Д.Норт [1], Б. Естрем, Р.Коуз [2], О. Уільямсон [3], Ф. Котлер, В.Палий, В. Радаєв [4], Ф. Шерер, Д. Росс [5], В.Гамбовцев [6], Л. Кантор, І.Коропецький [7], С. Архієреєв [8], І. Булеєв [9], А. Паляниця [10], П. Хейне, Дж. Стіглер [11], Х. Демсец, Дж. Уоліс, С. Малахов [12], А. Олейник [13], Р. Нуреев [14] та інші.

Постановка завдання. У більшості досліджень розглядаються теоретичні та практичні аспекти сутності витрат та основні напрямки їх зниження як у глобальному масштабі, тобто всієї економіки, так і її окремих великих галузей, а також на підприємствах. Розглядаються також питання, пов'язані з методикою їх обліку, управлінням витратами, а в зв'язку з їх управлінням, отже, і планування, контроль, виявлення резервів і т.д. Але мало уваги приділяється трансакційній структурі як особливій галузі економічних знань та дослідженням ринку трансформаційних послуг.

Метою статті є виявлення економічних і соціальних основ формування трансакційних витрат в умовах сучасної економіки, обґрунтування необхідності їхнього регулювання, а також аналіз питань, пов'язаних з формуванням і регулюванням ринку та трансакційних галузей, характерних для української дійсності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансакційні витрати - це витрати (грошові і негрошові), що з'являються при прийнятті управлінських рішень щодо реалізації товарів (інформаційних витрат щодо ринків збуту, покупців, постачальників, конкурентів, цін реалізації, витрат на рекламу, укладення договорів тощо). Щодо трансакційних галузей, то існує особлива категорія фірм, основна діяльність яких пов'язана з наданням трансакційних послуг. Таким чином, якщо в рамках їх діяльності використовуються трансформаційні послуги ресурсів, на рівні економіки в цілому вони все одно оцінюються як частина трансакційних витрат. До даної категорії фірм належать посередники. Однак можна запропонувати і більш точну специфікацію галузей, в яких згруповані фірми, що надають чисті трансакційні послуги або трансакційні послуги за перевагою.

До трансакційної галузі можна включити наступні групи фірм:

1. Фінанси та операції з нерухомістю. Основна функція даних фірм - забезпечення передачі прав власності, включаючи пошук альтернатив, підготовку і здійснення угод.

2. Банківська справа і страхування. Основна функція - посередництво у здійсненні обмінів, що залежать від специфічних обставин і вимог (невизначених, асинхронних в часі і не відповідних за кількістю і величиною), а також зниження витрат, пов'язаних з безпекою реалізації прав власності на відповідні ресурси. Зокрема, один із найбільш важливих видів страхування при здійсненні правочину - це страхування титулу власності, наприклад, на землю.

---

3. Правові (юридичні) послуги. Основна функція відповідних організацій полягає в забезпеченні координації, спрямування та контролю виконання умов контрактів. Оскільки існуюче середовище досить складне, що виражається в значних труднощах урахування різних нормативних положень, що відносяться до діяльності фірми, для економії на витратах використання існуючої системи правил наймають юристів.

4. Оптова та роздрібна торгівля. Більш складним виявляється питання щодо оптової та роздрібною торгівлі, яка включає як трансакційні, так і трансформаційні послуги. До останніх можна було б віднести й зберігання благ, яке аналогічно транспортуванню, тільки не в просторі, а в часі та інші.

Що стосується кваліфікації транспорту як трансакційної або трансформаційної галузі і відповідно транспортування як трансакційної або трансформаційної послуги, то вирішальне значення має спосіб визначення блага. Якщо річ визначається як благо з урахуванням того місця, де буде відбуватися його споживання, то транспортні витрати не можуть бути віднесені до елемента трансакційних. Зокрема, якщо купуються матеріали для будівництва замського будинку, то дані матеріали в магазині і на будівельному майданчику - це різні блага. При цьому діє принцип взаємодоповнюваності характеристик, що роблять річ благом.

На сьогоднішній день в Україні склалася специфічна трансформаційна фінансово-економічна система транзитивного типу, для якої характерні такі особливості: порушення розрахунково-платіжної дисципліни підприємств і заборгованість держави перед суб'єктами господарювання; використання в міжнародних контрактах інструментів толінгу, клірингу, бартеру, завищення або заниження цін; нерозвиненість ринкових інститутів та інституцій в Україні; прорахунки в бюджетній та інвестиційній політиці тощо. Усі ці особливості обумовлюють високий рівень трансакційних витрат вітчизняних суб'єктів господарювання та, на думку західних дослідників, є основною причиною неефективності економіки. Збої в реформах обумовлені недосконалістю економічної моделі розвитку пострадянських країн.[15]

Сучасний ринок трансакційних послуг характеризується високим рівнем монополізації та тенденцією до подальшого підвищення цього рівня.

Монополізація ринку трансакційних послуг являє собою спрямований на досягнення монополії процес концентрації все більшого обсягу трансакційних операцій на все меншій кількості організацій, що забезпечують ці операції, без підвищення ефективності таких послуг.

Для трансакційного сектору економіки ефективність - це економічність і оперативність процесу руху економічних благ. Процес монополізації негативно впливає на ефективність ринку трансакційних послуг, оскільки призводить до зростання доходу від спекуляції і до зниження оперативності процесу руху економічних благ.

У боротьбі невеликих учасників ринку трансакційних послуг з монополізацією ринку високу ефективність показують методи нецінової конкуренції: продуктове планування, організація взаємодії з клієнтами, контроль якості обслуговування.

Компанія, що надає трансакційні послуги, реалізує стратегію формування конкурентних переваг одного з трьох типів:

- стратегія домінування по витратах;
- стратегія розширення асортименту послуг;
- стратегія фокусування на обмеженій та однорідній групі клієнтів (ринковій ніші).

Найрідкісніша стратегія галузевої спеціалізації, що відноситься до третього типу стратегій, є найбільш складною, оскільки вимагає вивчення не тільки потреб клієнтів у здійсненні трансакційних операцій в рамках виробничої діяльності, але і проблем організації ними комерційної діяльності, а також вивчення ефективності галузевих ЗМІ.

Щодо стратегії, орієнтованої на галузевих клієнтів, то сучасна економіка характеризується величезною кількістю різноманітних трансакцій, як з реальними активами, так і з фінансовими активами. Серед посередників, що забезпечують трансакції, особливо слід виділити юридичні компанії і банки. Вони для багатьох уособлюють трансакційний сектор економіки. Для

невеликої організації, що надає трансакційні послуги, стратегія спеціалізації на розвиток галузевих спеціальних пропозицій показує найбільшу ефективність, порівняно з іншими стратегіями розвитку відносин з корпоративними клієнтами.

Незважаючи на універсальність професії, не буває юристів, які є фахівцями у всіх галузях права. Фахівець в області комерційного права, що надає послуги підприємствам торгівлі, не зможе з тією ж ефективністю надавати послуги девелоперським компаніям, які є клієнтами фахівця у галузі земельного права.

Конкуренція між посередниками, які забезпечують трансакції, зростає з кожним днем і контролюється регулюючими органами.

Розробка галузевої стратегії організацією, що надає трансакційні послуги, являє собою цілий комплекс заходів:

- вибір пріоритетних галузей;
- дослідження сформованої в обраній галузі практики ведення виробничої та комерційної діяльності;
- розробка спеціальних інструментів, що стимулюють продажі компаній обраної галузі;
- формування спеціальної пропозиції (адаптація розроблених спеціальних інструментів до типових послуг);
- оцінка готовності надавача послуги підтримувати спеціальну пропозицію, розробка плану внутрішніх перетворень та укомплектування надавача послуги необхідними для галузевої експансії ресурсами;
- створення презентаційних матеріалів;
- формування карти ринку для пріоритетної галузі;
- виявлення галузевих комунікацій, планування галузевої реклами;
- підбір клієнтських менеджерів, що володіють знаннями галузевої специфіки, досвідом продажів і досвідом участі в наданні відповідних трансакційних послуг;
- навчання співробітників організації, що надає трансакційні послуги, галузевої специфіки та сценаріїв продажів спеціальної пропозиції. Галузева стратегія дозволяє формувати вимоги до послуг, виходячи не з вузько виробничих проблем клієнтів, а з проблем, що стримують розширення їх бізнесу. Наприклад, така трансакційна послуга може стати для клієнта одним з інструментів стимулювання його продажу. Для цього трансакційна послуга, що входить до складу спеціальної пропозиції, повинна бути цікава не тільки клієнту надавача послуги, але клієнту цього клієнта. Такий підхід в корені змінює традиційне уявлення про маркетинг і про презентації трансакційних послуг.

Слід особливо зазначити, що ключовим фактором успіху стратегії спеціалізації організації, що надає трансакційні послуги, на розвиток галузевих спеціальних пропозицій трансакційних послуг є наявність у неї компетенції в питаннях організації бізнесу корпоративних клієнтів, що належать до пріоритетних галузей.

Висновки та подальші дослідження. Підводячи підсумки, можна прийти до висновку, що стратегія спеціалізації організації, що надає трансакційні послуги, на розвиток галузевих спеціальних пропозицій трансакційних послуг полягає у виборі пріоритетних галузей, в розробці модифікацій трансакційних послуг, що стимулюють розвиток бізнесу компаній, що належать до пріоритетних галузей, на вимогу від керівництва і від персоналу наявності галузевих знань і досвіду, у використанні галузевих комунікацій для просування трансакційних послуг.

Список літератури:

1. Дуглас Норт. *Институты, институциональные изменения и функционирование экономики.* – М.: Начала, 1997. – С.93
2. Коуз Р. *Природа фирмы / Р. Коуз // Фирма, рынок и право./ Пер. с англ.* – М.: Дело ЛТД, 1993. – С. 33 – 53.
3. Уильямсон О. *Экономические институты капитализма.* – Спб., 1996. С. 52.

-
4. Радаев В.В. Российский бизнес: структура транзакционных издержек // *Общественные науки и современность*. 1999. №6. С. 32-38.
  5. Шерер Ф. Росс Д. Структура отраслевых рынков / Пер. с нем. – М.: Инфра-М, 1997. – С. 440-441.
  6. Тамбовцев В.Л. Институциональные изменения в российской экономике // *Общественные науки и современность*. 1999. №5. С. 54-65.
  7. Коропецький І.С. Сектор трансакцій в сучасній Україні // *Економіка України*. – 1997. - №7. – С. 43-51
  8. Архієреєв С.І. Трансакційний сектор економіки України. – Харків: ХФ НІСД, 2003. – С. 56
  9. Булеев И.П. Управление трансформационными издержками в переходной экономике / *Ин-т экон.пром-ти НАН Украины*. – Донецк, 2002. – 154 с.
  10. Паляниця А. Вартість ведення підприємницької діяльності в Україні. – МБРР, 2002. – 58с.
  11. Хейне П. Экономический образ мышления. М.: Новости, 1991.
  12. Малахов С. Некоторые аспекты теории несовершенного конкурентного равновесия (двухфакторная модель транзакционных издержек) // *Вопросы экономики*. 1996. № 10, с. 77-86.
  13. Олейник А.Н. Институциональная экономика. Учебное пособие // *Вопросы экономики*. 1999. №1-12.
  14. Нуреев Р.М. Курс микроэкономики. Учебник для вузов. – М.: Норма – Инфра-М, 2000. – 81-82, 421-422 с.
  15. Дугінець Г.В. Державне регулювання трансакційних витрат економічної інтеграції в Україні / Г.В. Дугінець // *Научные труды Донецкого техн.. уни-та. Сер.: экономическая*. – 2006. – Вып. 103-3. – С.83–86.